

TURINYS

ĮVADAS	15
TURTAS	15
Turto algebra	17
Kodėl turtas?	19
Sutikimas	21
Skaičius	24
Dvi striukės ir pirštinė	27
Sunkus kelias	30
1. STOICIZMAS	33
Charakteris ir elgesys	35
Vengrija	37
Troškimas glūdi mūsų DNR	38
Esate tai, ką darote	40
Antikinės apsaugos nuo modernių pagundų	42
Iš lėto	43
Paverskite tai įpročiu	44

Ugdytis tvirtą charakterį	47
Sunkus darbas nėra tas pats, kas charakterio ugdymas	49
Jei tikslas yra pinigai, jų niekada nepakaks	50
Pakanka	54
Sėkmė	55
Niekas niekada nėra taip gerai arba taip blogai, kaip atrodo	57
Pyktis, indiferentiškumas ir kerštas	58
Išpraskaituokite tai	60
Sprendimų algebra	61
Ugdyti stiprią bendruomenę	64
Nebūkite kvaili	65
Didybė – tai veikimas kartu su kitais	66
Apie įsipareigojimus kaip saugiklius	66
Suburkite virtuvės kabinetą	68
Būkite dosnūs arbatpinigių	69
Susiraskite turtingų draugų	70
Kalbėkite apie pinigus	72
Svarbiausia – santykiai	73
SKYRIAUS APIBENDRINIMAS	76

2. DĖMESYS 79

Balansas	80
Priėmimas	81
Lankstumas	82
Partnerystė	83
Apribojimų galia	84
Nesekti savo aistra	85
Nežinote to, ko nežinote	86
Aistra žlugdo karjerą	87
Darbas slopina aistrą	88

Sekti savo talentu	89
„Talentas“	89
Mano talento paieškos	92
Atraskite savo talentą	93
Ne visada gaunate tai, ko užsimanote	95
Atraskite savo aistrą	97
Karjeros pasirinkimai	99
Keli pamatiniai dalykai apie karjerą	100
Taigi, kas iš tiesų jums tinka?	106
Verslumo pasaulis	106
Akademiniis pasaulis	111
Medijų pasaulis	113
Profesijos	114
Vadybos konsultantas	116
Finansininkas	116
Nekilnojamojo turto agentas	118
Lėktuvo pilotas	120
„Pagrindinės gatvės“ ekonomika	121
Geriausios praktikos pavyzdžiai	123
Atvykite į miestą ir keliaukite į biurą	123
Trokšti – tai dar ne viskas	125
Tvirtybė	127
Priimkite tai, kad ne viską galite pakeisti	128
Žinokite, kada pasitraukti	129
Viršūnės ir slėniai, o ne kopėčios	131
Būkite lojalūs žmonėms, o ne įmonėms	136
Praktikuokite serijinę monogamiją	137
Papildomos studijos	138
Greiti laimėjimai	139
„Apkarpykite“ savo pomėgius ir investuokite į juos	141
SKYRIAUS APIBENDRINIMAS	144

3. LAIKAS 147

Laiko galia: kaupimas 149

Sudėtinės palūkanos 149

Infliacija 152

Tikroji grąža: palūkanos prieš infliaciją 153

Dabartis 154

Kognityvinės klaidos 155

Laikas – tikroji valiuta 157

Atlikite skaičiavimus 159

Jaunystės pranašumas 162

Kas išmatuojama, tas ir suvaldoma 163

Sudarykite biudžetą, kad galva liktų virš vandens 170

Tikslai 175

Trys kibirai 177

Paskirstykite pinigus savo biudžeto kibiruose 180

Nenumatytų išlaidų fondas 182

Pasinaudokite galimybe 185

Paskirstymas praktikoje 186

Skolos 187

Ateitis 189

Nesate savo būsimasis „aš“, bet juo būsite 190

„Juodosios gulbės“ gali nutikti, meteoritai gali smogti 192

Planavimas ir patarėjai 193

SKYRIAUS APIBENDRINIMAS 196

4. DIVERSIFIKACIJA 199

Baziniai investavimo principai 202

Rizika ir grąža 204

Dvi investavimo ašys 205

Rizika (antra dalis): diversifikacija 207

Apsauginė liemenė	210
Atsitiktinis klaidžiojimas	212
Kapitalisto vadovėlis	216
Prekyba laiku už pinigus	217
Pasiūlos ir paklausos rinka	218
Kapitalas ir pinigų rinka	221
Darbo jėgos organizavimas: korporacija	224
Kapitalo organizavimas: bankininkystė	225
Vyriausybės vaidmuo	228
Ekonomikos matavimas	230
Vertinimas ir pinigų vertė per laiką	238
<i>Kaina ir vertė</i>	239
<i>Bazinė vertinimo lygtis</i>	240
<i>Laiko strėlė</i>	242
Aktyvų klasės ir investavimo spektras	244
Subalansuotas požiūris	245
Investicijų spektras	249
Akcijos	251
<i>Nuosavas kapitalas</i>	252
<i>Pelno paskirstymas</i>	254
<i>Finansinės ataskaitos</i>	255
<i>Nuosavo kapitalo vertinimas</i>	261
<i>Investavimas į akcijas</i>	266
Obligacijos	270
Nekilnojamasis turtas	274
Žaliavos, valiuta ir išvestinės finansinės priemonės (derivatyvai)	281
Fondai	284
Galutinis investavimo bosas: mokesčių administratorius	288
Pajamų mokestis	291
Aukštų pajamų spąstai	296

Darbo užmokesčio apmokestinimas	299
Efektyvusis ir ribinis mokesčių tarifai	300
Atidėti? Aš nežinau, ką tai reiškia!	301
Visą gyvenimą investuojančio žmogaus patarimai	304
Išsiskirkite iš minios	304
Nepasitikėkite savo emocijomis	305
Nesižavėkite dienos prekyba	306
Kraustykitės	307
SKYRIAUS APIBENDRINIMAS	310
 EPILOGAS	
VISKAS, KO REIKIA	313
 PADĖKA	315
PASTABOS	317
BIBLIOGRAFIJA	333
APIE AUTORIŲ	335

TURTO ALGEBRA

ĮVADAS

TURTAS

KAPITALIZMAS YRA PRODUKTYVIAUSIA ekonominė sistema istorijoje, bet kartu ir plėšrus žvėris. Jis teikia pirmenybę įsivirtinusiems veikėjams, o ne novatoriams, turtingiesiems, o ne vargšams, kapitalui, o ne darbo jėgai, taip pat ir džiaugsmą bei kančią dažniau paskirsto iškreiptai, o ne sąžiningai. Supratę, kaip veikia kapitalizmas, ir išmokę jį ir investicijas nukreipti norima kryptimi, padovanosite sau galimybių rinktis ir kontroliuoti, taip pat užmegzti santykius su žmonėmis, nevarginami ekonominio nerimo. Tai nėra knyga apie tai, koks turėtų būti pasaulis, bet veikiau apie tai, koks jis yra; tai knyga, kurioje aprašomos geriausios praktikos, kaip sėkmingai veikti šioje sistemoje.

Yra daug kelių turto link. Shawnas Carteris, išmestas iš vidurinės mokyklos, užaugęs Bruklino socialiniame būste, sugebėjo savo įgimtą jausmą poetiniam srautui paversti Jay-Z firminiu ženklu pažymėta imperija ir tapo pirmuoju hiphopo milijardieriumi.

Ronaldas Readas tebuvo pirmasis šeimoje, kuris sugebėjo baigti mokyklą, visą gyvenimą dirbo valytoju, gyveno taupiai ir investavo į „mėlynųjų žetonų“ akcijas. Kai jis mirė būdamas 92 metų, jo turtas buvo vertas 8 mln. dolerių. Warrenas Buffettas yra kilęs iš gerokai labiau pasiturinčios šeimos. Dar būdamas vaikas, Omaha's biržos maklerio kontoroje praleido daug laiko ir čia išmoktas pamokas pritaikė investuotojo karjerai, kuri jam sukrovė daugiau kaip 100 mlrd. dolerių turtą.

Mano pirmasis patarimas – tik nesitikėkite, kad būsite toks kaip Jay-Z, Ronaldas Readas ar Warrenas Buffettas. Kiekvienas iš jų pasižymi ne tik savo talentu, bet ir neįtikėtina sėkme. Kur kas mažiau idealizuoti, bet gyvenime gerokai dažnesni pavyzdžiai – taupūs valytojai ir apdairūs investuotojai, kurių turto kaupimo trajektorija nuosekliai auga, o ne iš karto šauna į viršų. Išskirtiniai atvejai yra puikus įkvėpimo šaltinis, bet... prastas elgesio pavyzdys.

Kai man buvo dvidešimt, aš troškau būti išskirtinis. Norėjau ryškios sėkmės ženklų ir buvau pasiryžęs jų siekti iš visų jėgų. Tuo metu kalbėjausi su artimu draugu Lee apie pinigus. Jis man pasiūlyė, kad įnešė 2 000 dolerių į individualią savo pensijos sąskaitą. Tuo metu aš visiškai nesirūpinau tokia sąskaita ir nė negalvojuau apie pensiją. „Jei tada, kai būsiu 65-erių, man vis dar atrodys svarbi dviejų tūkstančių dolerių suma, – pareiškiau jam, – esu pasiryžęs įsidėti ginklą į burną ir nuspausti gaiduką.“

Tai buvo arogantiška ir klaidinga. Mano pasirinkta „didelio statymo“ strategija buvo gerokai rizikingesnė, teikė mažiau malonumo ir daug daugiau streso nei ta, kurią pasirinko mano draugas. Galiausiai ji pasiteisino. O gal man tiesiog nusišypojo laimė*? Atsakymas – be abejo, taip. Įkūriau devynias įmones, kelios jų buvo

* Angliški žodžiai „**success**“ ir „**luck**“ paprastai į lietuvių kalbą verčiami kaip „sėkmė“. Tačiau, atsižvelgdamas į autoriaus norimus išryškinti akcentus, „luck“ verčiu kaip „laimė“, o „to be lucky“ – „nusišypojo laimė“. (Vert.)

labai sėkmingos ir jų sėkmė leido žengti į žiniasklaidos verslą, kuris ne tik teikia finansinę naudą, bet ir emocinį pasitenkinimą. Finansinis saugumas tėra priemonė tikslui pasiekti. Kitaip sakant, suteikia laiko ir pakankamą materialinį pagrindą sutelkti savo dėmesį į santykius neįsivaikinant ekonominio streso. Mano draugo kelias į finansinį saugumą buvo ne toks banguotas ir keliantis mažiau streso. Mano kelias mane nuvedė ten, kur esu, tačiau jei būčiau kelis itin svarbius principus pritaikęs anksčiau, būčiau galėjęs tą patį tikslą pasiekti jausdamas gerokai mažiau nerimo.

TURTO ALGEBRA

Kaip užsitikrinti finansinį saugumą? Atsakymas į šį klausimą yra – o tai gera žinia. Bloga žinia? Atsakymas... visa tai vyksta labai pamažu. Šioje knygoje daugybė informacijos apie rinkas ir gerovės kūrimą suskirstoma į keturis veiksmingus principus.

TURTAS =

Dėmesys + (Stoicizmas × Laikas × Diversifikacija)

Tai nėra tipiška knyga apie asmeninius finansus. Joje nėra skaičiuoklių, kurias turėtumėte pildyti, nėra kelių puslapių ilgio lentelių, kuriose būtų lyginamos dešimties skirtingų pensijų planų detalės ar investicinių fondų mokesčių struktūros. Nesakysiu, kad reikia sukarpyti kredito korteles ar ant šaldytuvo prisiklijuoti motyvuojančių citatų. Ne todėl, kad tokie patarimai nėra vertingi, ar todėl, kad turėtumėte tikėtis pasiekti finansinį saugumą niekada nesinaudodamas skaičiuokle. Tačiau yra dešimtys knygų, svetainių, *YouTube* vaizdo įrašų ir *TikTok* paskyrų, kuriuose mokoma šių dalykų ir pateikiama pagrįstų patarimų, padėsiančių išsikapstyti

iš ten, kur atsidūrėte, ir grįžti atgal į tinkamą kelią. Apibendrinant galiu pasakyti, jog nesistengiu įveikti Suze'ės Orman* jos pačios žaidime, ir jei jūsų ieško antstoliai, geriau pradėkite nuo to, ką siūlo ji. Ši knyga skirta tiems, kurie sugeba megzti ryšius su kitais ir nori išmokti kuo geriau išnaudoti savo privalumus. Du žmonės, šiandien gaunantys vienodas pajamas, labai tikėtina, bėgant metams atsidurs skirtingose vietose, priklausomai nuo jų požiūrio į karjerą ir pinigus.

Aptarsime, kaip susikrauti ne tik turtą, bet ir suformuoti pranašumą suteikiančių įgūdžių, santykių, įpročių ir prioritetų pagrindą. Čia pateikiamos koncepcijos yra patikrintos ir pagrįstos mokslu, tačiau svarbiausia, kad tai yra principai, kuriuos galite pritaikyti patys. Paskutinėje knygos dalyje pateikiamas pagrindinių mūsų finansų ir rinkų sistemos sąvokų pradžiamokslis. Tai svarbi tema visiems, kurie gyvena ir dirba mūsų sistemoje, tačiau ji menkai nagrinėjama mokyklose ir nutyliama daugumoje knygų apie asmeninius finansus. Viskas, ką rašau, paremta tuo, ko išmokau per savo pakilimą, nuosmukių ir vėl pakilimų kupiną karjerą – pradedant įmonių įkūrimu, kuriose įdarbinau šimtus klestinčių žmonių ir dirbau kartu su jais, baigiant galimybėmis stebėti ištisas jaunų žmonių kartas, dalyvaujančias mano mokymuose ir vėliau žengiančias į tokį gyvenimą, kuris atitinka visus plataus sėkmės spektro kriterijus.

* **Suze Orman** – labai populiari Amerikoje finansų patarėja, kurios knygos leidžiamos milijoniniais tiražais. Trylika metų dalyvavo populiariame šou *CNBC* televizijoje, vėliau daugiau susitelkė į tinklalaidės. Yra pašėpiama ir kritikuojama akademinė ekonomikos teoretikė, tačiau dėl populiarumo JAV neretai vadinama „ekonominio popso“ simboliu. (Vert.)

KODĖL TURTAS?

Turtas yra priemonė pasiekti tikslą – finansinį saugumą. Galima pasakyti ir kitaip: turtas panaikina ekonominį nerimą. Kai išsivaduojame nuo spaudimo užsidirbti, galime rinktis, kaip norime gyventi. Mūsų santykiai su kitais nėra temdomi streso dėl pinigų šešėlio. Tai skamba elementariai, net atrodo lengvai pasiekiamo. Tačiau taip nėra – gyvename globalios konkurencijos rinkoje, kuri genialiai sugeba kurti problemas, kurios gali būti sprendžiamos tik leidžiant pinigus didesniems ir geresniems daiktams.

Tai pirmoji šios knygos pamoka: finansinis saugumas priklauso ne nuo to, kiek uždirbate, o nuo to, kas jums lieka, ir nuo to, kiek jums užtenka. Kaip didi filosofė Sheryl Crow* kartą pasakė, kad laimė nėra „turėti viską, ko nori, o veikiau norėti to, ką turi“. Esmė ne tai, kaip įgyti vis daugiau, gerokai svarbiau išsiaiškinti, ko jums iš tiesų reikia, ir pritaikyti tikslingą strategiją, kad galėtumėte visus šiuos poreikius patenkinti, o tada jau būtų galima susitelkti ir į kitus dalykus.

Tikslas, kurį siūlau jums, labai paprastas. Finansinis saugumas – tai turėti pakankamai aktyvų, ne pajamų, bet būtent aktyvų, kad jų generuojamos **pasyviosios pajamos** viršytų tą išlaidų lygį, kurį patys nusistatėte, t. y. jūsų **vartojimo greitį****. Pasyviosios pajamos – tai pinigai, kuriuos uždirba jūsų pinigai: palūkanos,

* **Sheryl Crow** yra amerikietė dainininkė, muzikos ir tekstų kūrėja, kuri taip pat garsėja kaip kairuoliškų pažiūrų aktyvistė. Ji nevadina savęs filosofe, tačiau knygos autorius čia ir kitose vietose sąmoningai griauja įprastas klasifikacijas ir kartu tai suteikia unikalų saviironijos prieskonį jo dėstymo stiliui. (Vert.)

** **Burning rate** (or.) – verčiu kaip „vartojimo greitis“, nors pažodinis vertimas būtų veikiau „degimo greitis“ arba „lygis“. Pati analogija, kad mes deginame ne tik kalorijas, bet ir pinigus, žavi, tačiau, kadangi ši sąvoka tekste gana svarbi, siekiant išvengti galimos painiavos ir palengvinti teksto supratimą, vertime pasirinkta sąvoka „vartojimo greitis“. (Vert.)

kurias gaunate už pinigus, kuriuos paskolinote kitam asmeniui, nekilnojamojo turto vertės augimas, dividendai, kuriuos jums moka už jūsų turimas akcijas, nuomos mokestis, kurį moka jums priklausančio būsto nuomininkas. Šiuos ir kitus pasyviųjų pajamų šaltinius plačiau aptarsiu vėliau, o dabar, trumpai tariant, tai yra bet kokios pajamos, kurios nėra atlygis, mokamas už jūsų įdėtą darbą. O jūsų vartojimo greitis – tai, kiek paprastai lėšų išleidžiate per dieną ir per mėnesį. Jei jūsų pasyviosios pajamos yra didesnės nei jūsų vartojimo greitis, jums nebūtina dirbti (nebent to norite), nes jūsų įprastoms išlaidoms apmokėti jums nereikia atlygio už pastangas.

FINANSINIS SAUGUMAS =

Pasyviosios pajamos > Vartojimo greitis

Tai ir yra turtas. Yra daugybė kelių, kurie veda link jo. Patikimiausi keliai reikalauja laiko ir sunkaus darbo, tačiau jie prieinami daugumai žmonių. Tokio kelio atradimas kuo anksčiau turi tapti svarbiausiu prioritetu. Finansinis saugumas – tai kontrolė. Tai žinojimas, kad galite planuoti ateitį, skirti savo laiką tam, ką labiausiai norite veikti, taip pat pasirūpinti tais, kurie yra nuo jūsų priklausomi.

SUTIKIMAS*

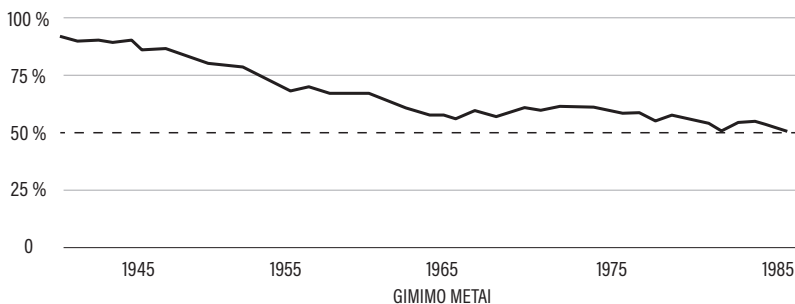
Turto siekis ne visada yra madingas bei skatinamas. Visuomenėje, kuri teisėtai susirūpinusi dėl vis didėjančios pajamų nelygybės, finansinį saugumą garantuojantis turtas gali būti laikomas kaip nesąžiningas neteisingos sistemos rezultatas. „Kiekvienas milijardierius – tai ženklas, kad politika patyrė nesėkmę.“ Galbūt taip, bet galbūt ir ne. Tačiau šiuo atveju tai nėra labai svarbu. Jūsų problema, kurią neatidėliodami turite spręsti, – tai jūsų pačių finansinis saugumas, o ne tai, ar kiti elgiasi moraliai.

Kaip sakė Bobas Dylanas: „Pinigai nekalba, bet keikiasi.“ Mano patirtis rodo, kad, daugėjant pinigų, jie keičia toną. Kai jų trūksta, jie svaidosi keiksmiais, tačiau kai kaupiasi, pradeda guosti. Deja, daugumos mūsų keiksmai skamba vis garsiau. Vidutinė būsto kaina JAV šešis kartus viršija vidutinės metinės pajamas – dar prieš penkiasdešimt metų skirtumas tebuvo du kartai. Nenuostabu, kad šiandien tie, kurie įsigyja pirmąjį būstą, tarp visų būsto pirkėjų sudaro perpus mažesnę dalį už ilgametį vidurkį ir jų yra mažiausiai per visą laikotarpį, kai tik tai pradėta fiksuoti. Įsiskolinimai už medicinos paslaugas yra viena svarbiausių asmeninių bankrotų priežasčių: pusė suaugusių amerikiečių negali padengti pusės tūkstančio dolerių sąskaitos už medicinos paslaugas neįklimpdami į skolas.

Nuo 1980 m. santuokų skaičius visose, išskyrus turtingiausiųjų, grupėse sumažėjo 15 proc., nes žmonės negali sau leisti susituokti, o tuo labiau susilaukti vaikų. Nepaisant rekordinio gerovės augimo, tik 50 proc. XX a. devintajame dešimtmetyje gimusių

* **Permission slip** (or.) – tai dokumentas, paprastai naudojamas švietimo ar organizacinėje aplinkoje, suteikiantis tėvams ar globėjams galimybę leisti savo vaikui dalyvauti veikloje už įprastos klasės ribų. Šiuo atveju tai būtų sutikimas, tarsi leidimas sau, siekti finansinio saugumo ir kurti turtą. (Vert.)

TRISDEŠIMTMEČIŲ PAJAMŲ DYDIS PALYGINTI SU JŲ TĖVAIS, KAI ŠIEMS BUVO TRISDEŠIMT METŲ

ŠALTINIS: Lygių galimybių projektas

amerikiečių uždirba daugiau nei jų tėvai, kai šie buvo jų amžiaus. Tai mažiausias nuosimtis, koks tik yra buvęs. 25 proc. Z kartos atstovų netiki, kad kada nors galės nebedirbti, nes bus sukaupę pakankamą pensiją ar užsitikrinę finansinį saugumą. Skyrybos, depresija, negalia – visa tai dar labiau kursto finansinio nesaugumo liepsną.

2020 metais Dylanas pardavė dainų katalogą už 400 milijonų dolerių. Pinigai daugiau nekeikė Bobo. Kai jis kūrė dainas 1965 metais, jei būtumėte priklausę aukštesniam vidurinės klasės sluoksniui, būtumėte galėję tikėtis turėti apie 90 proc. to, ką turėjo turtuoliai. Turtingiausios šeimos turėjo didesnę namą nei jūs, madingesnių ir ištaigingesnių drabužių spintą, žaidė golfą privačiame klube, o ne viešajame aikštyne. Tačiau per šešiasdešimt metų išaugo didžiulė į turtingiausius žmones orientuota industrija. Kai turtuoliai atostogauja šiandien, jie ne tik apsistoja gražesniame kambaryje nei kitos šeimos, jie skrenda atostogauti

kitokiu lėktuvu (pavyzdžiui, Bobas – „Gulfstream IV“). Jie renkasi kitus kurortus, turi galimybę lankytis ypatingose vietose (paprastai jiems patogiu laiku, kai neįleidžiami kiti lankytojai). Turtuoliai, t. y. 1 proc. žmonių, eina pas išskirtinius gydytojus, valgo prabangiuose restoranuose, apsiperka ypatingose parduotuvėse. Paprastai turtas anksčiau reikšdavo tiesiog patogesnę vietą, pvz., salėje, bet dabar tai jau atveria kelią į dar geresnį gyvenimą.

Raktas į laimę yra mūsų lūkesčiai. Nerealistiški lūkesčiai garantuoja nesėkmę siekiant laimės. Tačiau vos tik išeinatė iš savo namų ir paimatė į rankas telefoną, visuomenė ir daugybė ją sudarančių organizacijų arba gražbyliauja serenadomis, arba su nepasitenkinimu baksnoja į jūsų trūkumus. Skirtumas tarp to, kaip gyvena 1 proc. ir likusieji 99 proc., kaskart vis akivaizdesnis. „Įtakingi asmenys“ yra apgaubti didžiulės parodomosios prabangos industrijos. Turto pornografija nuolat jus verčia galvoti ne apie tai, ką pasiekėte, bet veikiau apie tai, kas jums neprieinama.

Ši sistema yra ydinga ir jai reikia pokyčių, tačiau šiuo metu ji yra tokia ir jums tenka būti joje. Todėl geriausia imtis darbo, ugdytis įgūdžius bei strategijas, kad padidintumėte savo galimybes klestėti šioje sistemoje. Kaip Churchillis apibūdino demokratiją – tai yra pati blogiausia valdymo forma, bet nieko geriau dar nesugalvota. Tą patį galima pasakyti ir apie kapitalizmą. Nelygybė skatina ambicijas, iniciatyva veda į pasiekimus, ir visas ratas sukasi. Jei sistema jums tinka, stenkitės tapti geriausia savęs versija. Jei ji atrodo netinkama... stenkitės tapti geriausia savęs versija. Neturite jaustis dėl to kaltas. Visuomenė susiduria su gerokai didesniais iššūkiais nei jūsų siekis tapti milijonieriumi. Tol, kol nepasieksite finansinio saugumo, jūsų laikas nepriklausys jums, ir didžioji dalis streso, kurį patiriate, bus neproduktyvus (žr. pirmiau: *pinigai jus keikia*).

Siekti turto nereiškia tapti amoraliau, godžiu, egoistišku žmogumi – turtas nereikalauja tokiu tapti. Tiesą sakant, tokie būdo bruožai tik apsunkina finansinio saugumo siekį ir sumenkina laimę, kai pagaliau susikraunate turtą. Idant įveiktumėte kliūtis, kurios vis dar skiria jus nuo turto, jums reikalingi sąjungininkai. Veikiausiai esate girdėję patarimą investuoti ir taupyti pradėti kuo anksčiau. Taip pat kuo anksčiau dera pradėti ieškoti sąjungininkų ir šalininkų. Visose gyvenimo srityse verta turėti pranašumą aikštelėje. Jūs turite (ir galite) būti pirmasis pasirinkimas, kai kur nors keliamas klausimas: „Kas būtų tinkamiausias šiam darbui, šiai investicijai ar valdybai?“ Galutinis ir svarbiausias tikslas yra džiaugtis santykių turtingu gyvenimu, o ne mirti turint didžiausią skaičių banko sąskaitoje.

SKAIČIUS

Tipinės asmeninių finansų konsultacijos susitelkia į „išėjimą į pensiją“ (esą tai aiškiausia riba tarp to laiko, kai reikia dirbti, ir to, kai jau nebereikia). Tai pasenusi perskyra ir tikrai nėra centrinė toje turto filosofijoje, kuria aš remiuosi. Aš noriu, kad jūs pasiektumėte finansinį saugumą *iki tol*, kol nustosite dirbti. Kuo greičiau, tuo geriau. Kai finansinis saugumas bus pasiektas, patys galėsite nuspręsti, ar norite tęsti darbus ir rūpintis profesiniais pasiekimais. Aš noriu. Tačiau stresas dėl visko, kas susiję su darbu, dramatiškai sumažėja, kai darbas tampa veikiau banglente nei gelbėjimosi ratu. Mes esame kūrybiškesni ir produktyvesni, kai pasitikime savimi. Santykis su darbu primena savotišką flirtą: kuo labiau demonstruoji savo šaltumą, tuo karščiau kita pusė tavęs trokšta.

Pritaikykite šios knygos principus ir, lydimi geros kloties bei atkakliai dirbdami, galbūt galėsite, net nesulaukę keturiasdešimties, pasiekti tokią finansinę nepriklausomybę, kad galėsite

gyventi laive Karibuose, niekada nesijaudindami, kaip uždirbti bent vieną dolerį. Arba galite būti valdybos nariais, kai jums septyniasdešimt, ir duoti svarbių patarimų įmonės vadovui už įspūdingus honorarus. Finansinis saugumas suteikia pasirinkimo laisvę. Iš esmės tai yra skaičius – bazinis aktyvas, kurio pakanka jūsų gyvenimo būdai finansuoti. Galite apsispręsti tęsti darbus, nes yra daugybė mokslinių tyrimų, kurie rodo, kad darbinė veikla gali pailginti gyvenimą ir pagerinti savijautą. Tai, kas jus žudo, yra stresas, o dažniausiai jis kyla dėl to, kad nesijaučiate finansiškai saugūs. Darbas, kai jame nelieta ekonominio streso, iš būtinybės tampa tikslu.

Kokio dydžio skaičius jums *reikalingas* banko sąskaitoje? Nėra universalaus atsakymo, tačiau kiekvienas turite savąjį. Tai veikia tikslas, o ne atsakymas; finansinis saugumas nėra kažkas įskaityta-neįskaityta. Kuo labiau artėsite prie tikslo, tuo gyvenimas bus lengvesnis ir jausitės apdovanojami už pastangas. Thomas J. Stanley'is sakė: „Turtas yra ne protas, bet aritmetika.“ Prisiminkite mūsų matematiką: pasyviosios pajamos, didesnės nei vartojimo greitis.

Taigi, koks yra jūsų vartojimo greitis? Tiksliau sakant, kokią vartojimo greitį norite išlaikyti neribotą laiką? Kuo esate vyresnis, tuo lengviau atsakyti į šį klausimą, nes geriau pradedate suprasti, kas ir kaip kinta gyvenime. Tačiau net jei dar tik pradedate savo karjerą ar vis dar mokotės mokykloje, jau galite turėti apie tai savo nuomonę. Norimą biudžetą galite susidėlioti klausinėdami vyresnių šeimos narių apie jų išlaidas, tyrinėdami tipines būsto, maisto kainas ir kitas potencialias išlaidas. Jums nereikia numatyti savo tikslų išlaidų keturiasdešimt metų į priekį. Tai nei įmanoma, nei būtina. Bendras norimo biudžeto eskizas yra geras pradžios taškas. Galėsite jį tikslinti, kai labiau išrūšinės visi jūsų tikslai.

Ši užduotis iš dalies finansinė, tačiau ji iš esmės – asmenybinė. Kai įgyjame daugiau patirties, pradedame geriau save pažinti ir geriau suvokti, kokie tikrieji mūsų poreikiai. Kiekvienas žmogus savaip renkasi vartojimo greitį. Mano tėvui jis labai nedidelis. Tėra keli praktiniai reikalavimai: patogus kambarys „Wesley Palms“ slaugos įstaigoje, televizorius, kuris rodo kanalus, per kuriuos galima žiūrėti „Maple Leafs“ rungtynes, ir vakarinis pasivaikščiojimas (svarbu grįžti namo iki septintos vakaro), nusiperkant meksikietiško maisto ir mičelados. Aš esu kitoks ir mano poreikių standartas didesnis. Palyginti su tėvu, pinigus aš deginu – kaip supernova. Bet kuriuo atveju, nesvarbu, ar mėgstate „Pabst“ ar „Prada“, apytiksliai apskaičiuokite savo planuojamas metų išlaidas ir jas visas susumuokite. Tada dar pridėkite 20 proc., kuriuos teks skirti mokesčiams (30 proc., jei ketinate gyventi Kalifornijoje, Niujorke ar kitoje didesnių mokesčių valstijoje). Tai ir yra jūsų metinis vartojimo greitis.

Dabar padauginkite šį gautą rodiklį iš 25. Tai (apytiksliai) yra jūsų skaičius – bazinis aktyvas, kurio reikia, kad gautumėte didesnes pasyviąsias pajamas nei vartojimo greitis. Kodėl 25? Nes darau prielaidą, kad jūsų aktyvai generuoja pajamas 4 proc. didesniu tempu nei infliacija. Kiti finansų planuotojai siūlo kiek kitokius skaičius, tačiau 4 proc. – tai pakankamai racionalu, o dauginimas iš 25 leidžia lengviau apskaičiuoti galutinę sumą. Tai tik apytikslis eskizas. Mokesčių lūkesčiai gerokai supaprastinti. Jūsų vartojimo greitis neabejotinai didesnis, jei auginate vaikus, kurie gyvena kartu su jumis, tačiau vėliau sumažės, kai vaikai išsikels. Skaičiavimuose neatsižvelgiau į socialinį draudimą, kuris galbūt egzistuos, o gal ir ne, dar bent trisdešimt metų nuo dabar. (Aš manau, kad egzistuos, nes vyresnio amžiaus žmonės gyvena ilgiau ir aktyviai dalyvauja rinkimuose, todėl socialiniam draudimui

finansuoti greičiausiai bus skirta dalis lėšų iš tų pinigų, kurie numatyti mokykloms, kosmoso programai ar net pusei karinio jūrų laivyno.) Beje, bet kuris meno kūrinys pradedamas grubiu eskizu.

Jei per metus jūsų vartojimo greitis reikalauja 80 000 dolerių, vadinasi, jūsų skaičius yra du milijonai dolerių. Jei tokią sumą investuosite į aktyvus – būsite laimėję prieš kapitalizmą. (Tačiau kapitalizmas turi keletą gudrių triukų rankovėje: 2 mln. dolerių yra jūsų skaičius šiandien, tačiau jei planuojate tokią aktyvų bazę naudoti ir po 25 metų, infliacija jūsų skaičių padidins iki 5 mln. Apie tai dar pakalbėsime.)

DVI STRIUKĖS IR PIRŠTINĖ

Prieš kelerius metus išvykome slidinėti – tai mano pomėgis, kuris leidžia išvilioti mano berniukus į kalnus, kad jie čia leistų laiką su manimi. Vieną popietę buvau mūsų viešbučio kambaryje Kuršelyje. Pasirinkau dirbti, kad galėčiau pasiteisinti, kodėl nenoriu tądien keliauti į slidinėjimo trasą. Kai į kambarį įėjo vyresnėlis, kuriam tuo metu buvo vienuolika, iš karto supratau, kad kažkas negerai. Paprastai abu sūnūs iš karto paskelbia apie savo atėjimą kokių nors klausimų ar keliamu triukšmu („Ar galiu įjungti televizorių?“, „Kur mama?“ *Garsus raugėjimas.*) Tačiau dabar... tylą, kol jis neatsidūrė priešais mane. Jis verkė.

„Kas nutiko?“

„Pamečiau pirštinę“, – ir dar daugiau ašarų.

„Viskas gerai, tai tik pirštinė.“

„Tu nesupranti. Mamytė ką tik jas nupirko. Jos kainavo aštuoniasdešimt eurų. Tai didžiuliai pinigai. Ji įsius.“

„Ji supras. Aš visą laiką ką nors pametu.“

„Tačiau aš nenoriu, kad ji man pirktų kitą porą – jos kainuoja aštuoniasdešimt eurų.“

Šioje situacijoje man lengva būti empatiškam. Mano sūnaus polinkis pamesti daiktus įgimtas. Mano buvusi žmona sakydavo, kad, jei mano penis nebūtų pritvirtintas, mes jį atrastume „SoHo“* rajone kur nors ant stalelio šalia skaitytų knygų ir filmo „Geri vyrukai“ (*Goodfellas*) scenarijaus. Aš net nebandau nešiotis raktų, kokia prasmė?

Sutariame su sūnumi spręsti problemą. Pirmiausia nusprendžiame kartu eiti tuo keliu, kuriame pradingo pirštinė. Einant mano galvoje vis sukosi mintys: ar tai *gyvenimo pamoka*? *Jei nupirkčiau jam naują pirštinių porą, ar tai bus nederamas lepinimas*? Pažvelgiu žemyn ir matau, kad jis verkia. Žemė prasiveria man po kojomis ir aš pasijuntu vėl devynerių.

Kai mano tėvai išsiskyrė, ekonominis stresas peraugo į ekonominį nerimą. Pastarasis skaudžiai gnaibė tiek mano mamą, tiek mane, vis šnabždėdamas mums, kad esame niekam tikę, kad susimovėme. Mano mama, sekretorė, buvo protinga ir darbšti... ir mūsų namų ūkio pajamos buvo 800 dolerių per mėnesį. Man buvo devyneri ir aš pasakiau mamai, kad man nereikia auklės, kuri mane prižiūrėtų, nes mes galime geriau panaudoti papildomus aštuonis dolerius per savaitę. Taip pat, kai atvažiuodavo furgonas, pardavinėjantis ledus, mano auklė savo vaikams duodavo po trisdešimt centų, o man penkiolika.

Vieną dieną mama pareiškė: „Dabar žiema ir tau reikia striukės.“ Taigi mes nuėjome į „Sears“. Nupirkome per didelę striukę, nes mama manė, kad tokia galės man tarnauti bent dvejus ar trejus metus. Ji kainavo 33 dolerius. Po dviejų savaičių striukę

* **SoHo** – madingas Niujorko rajonas žemutiniame Manhatane, kurio visas pavadinimas yra *South of Houston Street* (Hjustono gatvės pietinė dalis). Nuo XX a. pabaigos jis tapo daugybės aktorių ir kitų menininkų loftų, meno galerijų, specializuotų elitinių parduotuvių vieta. (Vert.)

pamiršau skautų būrelyje, bet prisiečiau mamai, kad per kitą susitikimą ją atgausiu. Taip, deja, nenutiko.

Teliko pirkti kitą striukę ir šį kartą mes nuėjome į „JCPenney“. Mama pasakė, kad tai bus man Kalėdų dovana, nes dėl to, kad tenka pirkti naują striukę, mes nebeturėsime kalėdinių dovanų fondo. Nežinau, ar tai buvo tiesa, ar ji bandė mane pamokyti. Veikiausiai ir tai, ir tai. Aš tikrai stengiausi apsimesti, kad esu labai patenkin-tas ankstyva Kalėdų dovana, kuri – koks sutapimas – kainavo taip pat 33 dolerius.

Po kelių savačių aš praradau ir antrą striukę. Sėdėjau namuose, grįžęs iš mokyklos, su didele baime širdyje laukdamas mamos, kuriai teks priimti dar vieną skaudų smūgį ir taip ekonomiškai silpnam mūsų namų ūkiui. Išgirdau, kaip sukasi spynoje raktas, ji įėjo vidun ir aš nervingai išrėžiau: „Aš pamečiau striukę. Viskas gerai, man jos nereikia... Prisiekiu...“

Jaučiau, kad verkiu, tiesą sakant, žliumbiu. Tačiau nutiko kai kas dar blogesnio. Mano mama pradėjo verkti. Tada ji susitvardė, priėjo prie manęs, sugniaužė kumštį ir kelis kartus pakumščiauo man į šlaunį, tarsi būtų posėdžių salėje ir bandytų kažką pasakyti, o mano šlaunis būtų stalas, į kurį ji trinktelėjo kumščiu. Nežinau, ar būtent tai mane labiau sutrikdė, ar kažkiek skaudėjo. Tada ji nu-ėjo į savo kambarį. Po valandos ji nusileido žemyn, ir mes daugiau apie tai nekalbėjome.

Ekonominis nerimas, tarsi padidėjęs kraujospūdis, visada šalia ir telaukia, kol nedidelis negalavimas virs gyvybei pavojinga liga. Tai ne metafora. Vaikų, augančių mažas pajamas gaunančiose šeimo-se, kraujospūdis yra aukštesnis nei vaikų, gyvenančių pasiturinčiai.

Grįžkime į Alpes, kur tėvas ir sūnus, teturintis vieną pirštinę, vaikštinėja jau pusvalandį aštuonių laipsnių temperatūroje. Pa-bandžiau pasinaudoti jo prislėgta nuotaika ir užtraukiau dainą

apie tai, kad svarbu ne *daiktai*, bet santykiai. Šios prastos scenos iš „Hallmark“ kanalo kulminacijos metu mano sūnus sustoja, o tada nuskuba prie mažos Kalėdų eglutės priešais „Phillipp Plein“ parduotuvę. Tai ta pati parduotuvė, kurioje vakar aštuonmetis jo brolis bandė įtikinti mane nupirkti jam 250 eurų kainuojantį gobtuvą su blizgia kaukole ant nugaros. Ant eglutės, vietoje viršūnės papuošimo – viena elektrinio mėlynumo berniukiška pirštinė. Gerasis ir kūrybingasis samarietis ją rado ir padėjo taip, kad ji kristų bet kuriam jos ieškančiam berniukui į akis. Mano sūnus pagriebia pirštinę, atsidūsta, priglaudžia ją prie krūtinės ir akivaizdžiai pajunta palengvėjimą – jaučia, kad jo pastangos buvo apdovanotos.

Gyvename finansinių inovacijų laikais, tačiau jokia kriptovaliuta ar mokėjimo programėlė negali pasiūlyti to, ko labiausiai trokštu, – nusiųsti pinigų atgal į tą laiką, kai žmonės, kuriuos myliu, jų stokojo. Nesaugumas ir gėda buvo nuolatiniai svečiai mano vaikystės namuose. Tačiau viskas gerai, tai motyvavo.

Jūsų siekis būti turtingam galbūt turi kitą motyvaciją. Galbūt tai savivertės patvirtinimas ar kito tikslo troškimas. Aistra geram gyvenimui, prabangai ir patirčiai, kurią gali suteikti pinigai. Troškimas ką nors padaryti kovojant su pasaulio blogybėmis. Mano patirtis rodo, kad kilnūs ketinimai yra gera motyvacija sunkiai dirbti, mūsų troškimai taip pat yra galingas variklis, tačiau didžiausią varomąją jėgą turi baimė. Tai, kas jus ves į priekį, yra jūsų pasirinkimas. Atraskite tai, puoselėkite ir išlaikykite.

Jums tikrai reikės motyvacijos, nes laukia sunkus darbas.

SUNKUS KELIAS

Taigi, kaip jums pasiekti finansinį saugumą? Tiesą sakant, tėra du keliai. Paprasčiausias būdas – paveldėti jį. Tačiau daugumai mūsų tenka rinktis sunkų kelią. Uždirbti pinigų sunkiu darbu.

Kažkiek sutaupyti. Investuoti. Jei padidinsime pajamas, sumažinsime išlaidas ir išmintingai investuosime į skirtingas sritis, galiu pakankamai tvirtai pasakyti: finansinį saugumą tikrai pasieksime.

Igyvendinti šį planą nėra taip paprasta, kaip jį suformuluoti. Tai neapsiriboja vien finansais, neapsiriboja tuo, ką galima apskaičiuoti. Turtas gimsta iš gerai nugyvento gyvenimo – sunkaus darbo, taupumo, išminties. Tai nereiškia, kad turi tapti vienuoliu, – yra vietos ir malonumams, klaidoms, tiesiog gyvenimui. Tačiau būtina sunkiai dirbti, o tai reikalauja pakankamai daug disciplinos. Tačiau tikrai verta stengtis.

Turto algebrą sudaro keturi komponentai.

Stoicizmas – tai sąmoningo ir nuosaikaus gyvenimo siekis tiek darbe, tiek už jo ribų. Tai susiję su taupumu, tačiau ne mažiau svarbu yra stiprus charakteris ir ryšys su bendruomene. Tai labai svarbūs dalykai.

Dėmesys, jo sutelkimas, pirmiausia susijęs su siekiu gauti pajamas. Kaip jau sakiau, vien tik pajamos nesukuria turto, tačiau jos yra būtinas pirmasis žingsnis. Ir jums reikės pakankamai daug pajamų. Todėl svarbu planuoti ir kreipti karjerą taip, kad ji leistų gauti vis daugiau pajamų.

Laikas yra pats svarbiausias aktyvas. Juo prasideda ir baigiasi supratimas apie galingiausią visatos jėgą – sudėtinės palūkanas. Papasakosiu, kaip galima priversti laiką dirbti jums. Laikas yra tikroji valiuta, aktyvas, kurį kiekvienas gauname gimimo akimirka, ir jis yra turto pamatas.

Diversifikacija – tai atsakymas mums, kaip geriausia tvarkyti asmeninius finansus, priimant teisingus investicinius sprendimus ir tampant išmanių finansų rinkos dalyviu.

Taigi – laikas uždegti šią žvakę.